

džamonja kulmer luketić murtić prica ružić

gradska galerija
ljubljana
19. 7/9. 8. 1966.

mirko juteršek

Ljubljanska Gradska galerija, kao jedini prikladni izložbeni salon za povremene veće priredbe u Ljubljani, organizirala je prošlog ljeta zanimljivu izložbu šestorice zagrebačkih umjetnika. Izlagači su, odreda snažne, izgrađene ličnosti, ostavili kao cjelina vrlo dobar dojam; napose je bila uočljiva njihova znatna međusobna uravnoteženost. Treba naglasiti da je zanimanje za tu priredbu, posebno među njihovim slovenskim kolegama, što nije uobičajeno, bilo izvanredno. To možemo objasniti prije svega dvama razlozima. Bila su to imena hrvatskih umjetnika koji, više ili manje, zauzimaju istaknuta mjesta u razvoju poslijeratnih likovnih strujanja u Jugoslaviji. A možda je još važnije neposredno susjedstvo. Blizina obaju republičkih centara, starih nacionalnih središta, Ljubljane i Zagre-

ba, bez sumnje je već nekoliko stoljeća značajan činilac kulturne povezanosti tih dviju zemalja, povezanosti koju u tom razdoblju možemo slijediti bez obzira na ove ili one upravno-političke momente. A likovno središte s najviše prestiža postao je između dva rata Zagreb, i to u trenutku kad je tamošnja novoosnovana Akademija privukla na studije priličan broj mladih slovenskih umjetnika, produbivši tako dodire s hrvatskim kulturnim zbivanjima. Zato je ova izložba značila više od puke razmjene umjetničkih iskustava i, isto tako, više nego tek nastavljanje izložbenih gostovanja, koja su otpočela zimi 1900/1901, prenošenjem prve slovenske umjetničke izložbe u Zagreb (što je bilo i prvo grupno slovensko umjetničko gostovanje izvan Slovenije uopće), ili vraćanje posjeta do kojega je došlo prilikom prvog gostovanja hrvatskog društva »Medulić« 1909, u netom otvorenom prvom slovenskom izložbenom salonu — Jakopičevu paviljonu. Utjecaj hrvatskih umjetnika i vezanost za njih osnivanjem ljubljanske Akademije likovnih umjetnosti 1945. razumljivo je da su se smanjili, ali se nije smanjilo i zanimanje za njihova ostvarenja. Došlo je tako do obnavljanja starih odnosa ravnopravnih, ali tijesno povezanih kultura.

Kao što je rečeno, hrvatski izlagači, već više ili manje poznati u Ljubljani, nisu razočarali, iako su donijeli sa sobom samo onaj dio kvalitetne zagrebačke umjetnosti koja je već prepustila inicijativu i vodstvo tamošnjim novijim likovnim težnjama. Sudeći po donekle reprezentativnom izgledu izložbe, bio je, čini se, izvršen ozbiljan izbor. Tako je **Dušan Džamonja** bio predstavljen širokim izborom drvene i metalne plastike, motivski novim za nas, a oblikovno vezanim za već provjerenе kiparove postupke. Domišljato uključivanje lanca u sastav plastike govori u prilog stvaracu, kao i, još uvijek, samosvojna upotreba od glavâ čavala oblikovane metalne kore, koja je ovaj put bila u većini primjeraka strogo geometriziranih oblika. Tu prije svega mislimo na

kuglaste, za oko vrlo ugodne plastike, kojih je ravnoteža bila temeljena na simetriji. Nad smirenim svjetom nekadašnjih suprotnosti vladala je pretežno stilizacija, oživljavana ritmom svjetla i sjene. Pri usklađivanju Džamonjinog koncepta sa suvremenim zadaćama, plastike gube prije svega na svojoj nekadašnjoj provokantnosti. I u kolorističkom smislu opojno slikarstvo **Ede Murtića** pokazalo je ovom prilikom da je umjetnik u svoje djelo unio neke promjene. Može se, inače, reći, da Murtićeva povijesna uloga i značenje koje ima kao jedan od jugoslavenskih inauguriranih novih likovnih pravaca nesumnjivo nadmašuju umjetničko značenje sada izloženih slika. U skladu s težnjama op-arta, ovaj je put očita veća ekonomičnost. Uvođenjem širokih, kompaktnih obojenih površina, efektno oslikana Murtićeva platna govore o postojanijem tehničkom discipliniranju autorova kolorističkog temperamenta. Slikar je u priličnoj mjeri napustio svoj omiljeni grafizam, i ovdje više nije bilo tragova nekadašnje silovitosti izražavanja neposrednim istiskivanjem boja iz tuba na platno. No biranim stupnjevanjem ritma izmjene boja njegove su slike, čini nam se, postale još dinamičnije, a djeluju i kao izrazitiji dekor (»Žuti trokut«, »Crveni trokut«, 1966).

Koloristički su čista i topla ulja **Zlatka Price**, koji je, od svih suizlagača, najčešće bio predstavljan u Ljubljani. Sadržaj apstraktno komponiranih slika objašnjava podnaslovima koji su puni stvarnog sadržaja i doista uspješno pobuđuju asocijacije. Nekadašnja igra i prepletanje linija na intenzivno obojenoj površini slike i kod njega su jako reducirani. U njegovu optički vedrom slikarstvu vidimo sigurnost i lakoću umjetničkog koncipiranja, koje, međutim, u ponekim djelima postavlja sebi veće misaone zahtjeve (»Korijenje se gubi u zemlji«, 1965). Stilski su pročišćene apstraktne slike **Ferdinanda Kulmera**. Po svojim nam se blagim bojama čine duboko proosjećane, a u isto vrijeme i misaono asocijativne (ci-

klus »Susretik«, 1966), i ostaju sad već rijetkim primjerima ustrajanja na tom prilično neprijemljivom umjetničko-ispovjednom pravcu. Prisutnost novih tendencija i op-arta, koji danas, nesumnjivo, čine sliku suvremene hrvatske umjetnosti vrlo šarenom, kao što već rekosmo, nismo gotovo ni zamijetili. Ali su zato ti elementi bili jasno izraženi u metalnoj plastici **Steve Luketića**. Svijetlo polirane metalne ploče, koje čine reljefnu vertikalnu plohu oživiljenu nizom čeličnih kuglica, odnosno bakrenim umecima toplih boja (»Skulptura XIII/66«), uvjetovale su privlačno mijenjanje svjetlosnih efekata i odsjaja. Otkrivanje tih, materijalno i kvalitetno novih, prostorno-vizuelnih spoznaja upozorava na jedno od nužnih, nezadrživih udruživanja umjetnosti sa stvarnošću naše tehničke epohe. Ali to posizanje za pobuđivanjem novih osjećaja ne čini nam se kod Luketića fenomenom, već eksperimentom koji je u skladu s umjetničkim iskustvima. Sasvim je drukčija, još uvijek na čovjekovu liku zasnovana, plastika **Branka Ružića**. Zbog grube, plastično jasne i ekspresivne obrade čvrsto je još vezana za masivni drveni blok debla, a po svojoj je motivici kao i po svojoj misaonoj produbljenosti izvanredno simpatična i puna čovječnosti. Unatoč različitim veličinama, te skulpture čuvaju u sebi govor kolosalnih razmjera (»Brod«, 1966, »Ljudi-tvrđava II«, 1966).

Imamo dojam da ovi umjetnici, kao i toliki drugi, stoje više nego ikada pred neprestano prisutnim pitanjem: kako dalje? Kolika je pri tom njihova odgovornost u rješavanju pitanja, kako što uspješnije uskladiti svoje već izgrađene koncepte s novim likovnim gibanjima oko sebe, pokazala je izložba o kojoj je riječ — kao da naše vrijeme doista zahtijeva tako brze promjene i razvoj.

Moram na žalost spomenuti i izložbeni katalog, koji je kao i obično prilikom povremenih ljubljanskih izložaba napol prazan, zasljepljujuće bijel.

joža horvat-jaki

jože tisnikar

gradska galerija
ljubljana
12. 9/3. 10. 1966.

mirko juteršek

Ovaj put je vehementnost slikara i grafičara **Jože Horvata-Jakija** i u Ljubljani doživjela svoju afirmaciju. Svjestan očekivanja i željnih pogleda Jaki je, poput čarobnjaka, u prostorno velikom prvom katu Gradske galerije razastro rezultate svoje stvaralačke djelatnosti u posljednjih pet godina. Bilo je izloženo ukupno oko stotinu djela, što znači da je to bila dosad najopsežnija i ujedno najraznolikija njegova izložba u Ljubljani. Predstavio se kao vrlo raznolik i autentičan stvaralac, dakle u svoj širini svojih umjetničkih afiniteta. Ipak je izložba,

što se tiče cjeline, tu i tamo ostavila dojam prilične nejedinstvenosti, pa se zato ponegdje doimala poput demonstracije uvjerljive i utjecajima podložne Jakijeve umjetničke snage. Bila je prije svega izraz njegova znanja i marljivosti. Kako je, zahvaljujući nekoj strogoj dosljednosti, od svega bilo samo po nekoliko primjeraka (crteža, grafika, ulja itd.), izložena djela doista nisu mogla pružiti jedinstvenoga dojma. Inače, u toj se malojoj retrospektivi — u tom presjeku kroz svoje djelovanje, posebno u posljednje dvije godine — pokazao kao već oblikovan slikar, kojega, prema tome, i uza sva mijenjanja tehnike, odmah možemo prepoznati. Još uvijek vjerran svom programu: bizarnosti i fantastičnosti, Jaki nepresušnom fantazijom unosi u svoja djela jake ilustrativne, literarne elemente. A aktualnost i angažiranost dolaze do izražaja, na primjer, u dvije gravure vezane uz temu »Rat«, ali se one oblikovno još uvijek dosljedno vežu za njegov životinjski svijet.

Novosti u dosadašnjem Jakijevu opusu bile su za nas ovaj put ulja, dana vrlo efektno, u jednakim formatima, u zasebnoj sobi. Ta su ulja živih i skladnih boja bila i sadržajem i ekspresivnošću oblika simbolična (»Nemir ostataka«, »Krvavo podzemlje«, »Crvena bolest« i dr., sva iz 1966) i međusobno povezana u ciklus, koji je ovom zgodom Jakija još najpovoljnije predstavio.

Njegov izložbeni kolega **Jože Tisnikar** bio je predstavljen posebno, u prizemnoj ulaznoj dvorani. Iz svoga slovenjgradskog, u posljednjem desetljeću za umjetnost izvanredno podesnog kraja, Tisnikar je donio po opsegu uočljivo manju kolekciju svojih novijih ostvarenja. Slike su većinom rađene u kombiniranoj tehnici ulja i tempere, karakterističnoj za njega, a zbog ponavljanja istih boja i njihovih sklopova na prvi su se pogled doimale prilično jednolično. U inače koloristički uzdržan, većim dijelom tamno intoniran slikarski svijet slikaru je nenaumljivom kolorističkom realizacijom uspjelo unijeti tek poneku for-